

Redovisning till SPF-styrelsen om Natur och Kulturgruppens verksamhet 2018 i form av

Skriver några rader om våra kultur- och naturiakttagelser under vårt gemensamma "forskningsår" 2018.

Stenåldern-Järnålder

På Orust finns åtskilliga olika minnesmärken från förr i tiden. Främst är det gravar – såsom gånggrifter och dösar – men också gravhögar, hållristningar, domarringar, skålgropar och mycket annat.

Vi har besökt ett antal olika gravar – forngravar och gravar av yngre datum. Den mest kända är Hagadösen. Denna dös har varit avbildad i "alla" svenska skolors historieböcker för årskurs 3 på grund av att den är så välbevarad. Den är, vill jag påstå, Sveriges bäst bevarade dös.

Vid gånggriften i Lunden finns en minnessten uppsatt över Vilhelm Ekman. Vilhelm Ekman var en ung student som påbörjat arkeologiska studier vid universitetet i Göteborg. Redan 1915 fick unge Ekman i uppgift att utforska de forntida gravarna på Orust. Han hade bara några få gravar kvar att undersöka då han var på Lunden. Plötsligt rasade då ett stenblock från graven, ner över honom. Det gick, så illa att han omkom. Till hans minne har det rests en minnessten strax intill gånggriften.

Runstenen i Hoga är också välkänd och välbesökt. I somras var ett antal arkeologer från bland annat Bohusläns museum, och informerade om fornlämningarna på denna plats.

Arkeologernas tolkning är att Hoga har varit en enda – stor gård. Jorden här, har varit bördig och gjort att fler och fler – människor – kunnat livnära sig här, redan under järnåldern. Gården Hoga har allt efter som tiden gått, delats upp i flera gårdar. Det blev en by – Hoga by.

Det är alltså inte så konstigt att det just här i Hoga finns så många olika "minnesmärken" såsom en runsten, hållristningar, gravar i form av gravhögar och domarringar.

Domarringarna har man under alla år trott att de haft någonting med rättsväsende att göra – att det varit tex en tingsplats just där dessa stenringar finns. Nutida tolkning är att även dessa stenar är markeringar för gravar. Just i Hoga kan man kanske tolka det så att här har de mest ansedda i Hoga by begravts under järnåldern.

Vikingaskepp - Stigfjorden

För ungefär 80 år sedan ville bönderna i Rom skapa lite mer åkermark. Detta skulle kunna göras genom att ån som flyter genom åkrarna mot Stigfjorden, gjordes rakare, dvs rättades.

När grävningsarbetena nyss startat stötte en av de grävande mannarnas spade, i en träplanka. Plankan tycktes ha tillhört ett gammalt fartyg – kanske ett vikingaskepp?

För att inte fyndet av detta gamla föremål – skepp – skulle förorsaka att det fortsatta grävningsprojektet blev stoppat, ropade grävningsförmannen: "sköde på, sköde på". (skotta på, skotta på)

Tack vare suveränt samarbete mellan Orusts kommun, kultursamordnaren Anders Bertrandsson, och de museala myndigheterna har ett antal arkeologiska undersökningar gjorts i Rom, Tvet, Nötskär, Haga och Hjälmsvik.

Dessutom har Carl Löfving gjort gedigna efterforskningar, som vi fick höra honom berätta om, på plats, på Stigfjordens strand och i Vallgrens Café i september.

Mycket tyder på att Stigfjorden varit ett innanhav som var en lämplig "rastplats" för vikingarna från Danmark under sin seglats utanför Bohuslän till Danmarksägda Norge. Vi Orustbor var ju också norrmän då.

Fågelmuséet på Gullholmen

Torbjörn Hansson berättade på ett engagerat och kunnigt sätt om sin ofantliga fågelsamling. Ett sådant fantastiskt intresse Torbjörn har haft ända sedan 12-årsåldern. Torbjörn poängterade att fåglarnas liv styrs av att hitta mat, för att, kunna överleva. Finns det inte mat så flyttar fåglarna dit, där den finns. Till ljusare trakter - till södra Nordsjön, södra Europa, Afrika eller till och med till Ishavet. Mat och ljus hör ihop, inte bara för fåglar, utan för oss alla.

På Svalbard är det kolsvart dygnet runt under 3 höst/vintermånader. Allt är tyst – bland annat – därför att "inga" fåglar, kan leva där då.

En höstgäst

En intressant fågel som alltid dyker upp här i Bohuslän under höstarna och som man ofta ser, i samband med hummerfisket, är, sillgrisslan.

Sillgrisslan häckar på bland annat de höga klipporna i Norge. Honan lägger bara ett ägg. Den nykläckta ungen bevakas synnerligen noggrant av föräldrarna. Bara efter några veckor, innan ungen ens kan flyga, får den kasta sig rakt ner i havet från sitt primitiva bo på klipphyllan.

En art häckar på vissa skär i Bottenviken och i Östersjön, bland annat på Karlsöarna vid Gotland. Lite speciellt är att fågelhanarna och ungfåglarna under hösten simmar till vinterkvarter i Gdanska bukten. Honorna däremot, ansluter sig dit, flygande.

Måseskär

Avrundar med att påminna om besöket på Måseskär. Vi möttes där av hundratals tärnor, som allt som oftast dök över våra huvuden. Vi var ju där under ruvningsperioden och då är tärnorna på "bettet", kan man säga. Däremot fanns det nästan inga andra måsfåglar.

Fiskmåsar och trutar har under de senaste 60 -70 åren trängts undan för att häcka på enstaka skär. Till skär där det inte finns fiender i form

av minkar. Minkarna äter både måsfåglarnas ägg och ungar. Den ökade utbredningen av minkar anses vara den främsta orsaken till att måsfåglarna tvingats anpassa sig till andra boplatser. Det är till exempel inte ovanligt att fiskmåsar häckar långt in på Orust.

Förgäves letade vi, till sist, efter den, inte alltför vackra, stinkpaddan. Klockan 22 var för tidigt. Bättre lycka nästa gång, en sen timma under en junikväll?

Förslag till preliminär planering inför 2019

1. Skalbanksbesök på Kuröd (Vi får en vetenskaplig info - avgift måste erläggas)
2. Utifrån Kurödsbesöket – Besök på Jordsbacken och där göra ”mätningar” och jämföra dessa värden med mätvärden från 1950-talet.
- 3 Laxöringsinventering i ån vid Gröva
4. S:t Olofs källa - jättegrytor
5. Stinkpaddejakt
6. Gökotta på Mollön

Avslutning

Vid SPF:s första månadsmöte i januari kommer Thomas Liebig att svara för underhållningen. Den blir säkert intressant – inte bara för fågelintresserade.

Tackar Er alla för ett trevligt år tillsammans och önskar ett trevligt Nyårsfirande och självfallet Ett Gott Nytt År.

Nyårsafton 2018

Lars-Åke

